

DE VRIENDEN VAN DE PLANTENTUIN GENT



Bestuur 2008

Voorzitter

Paul Goetghebeur
Ledeganckstraat 35
9000 Gent

tel. 09-264 5055

fax 09-2645334

Paul.Goetghebeur@telenet.be

Secretaris

Ferdinand Cobbaut
Fuchsiaststraat 105
9000 Gent

☎ 0497-848882

Ferdinand.cobbaut@advalvas.be

Leden ex officio

Prof. Dr. Paul Goetghebeur
Directeur, Plantentuin

Ing. Chantal Dugardin
Hortulana, Plantentuin
Ledeganckstraat 35
9000 Gent

tel. 09-264 5073

Chantal.Dugardin@UGent.be

Penningmeester

Léonard Cobbaut
Willy Maststraat 51
9032 Wondelgem

Leden

Harald Evrard, 9050 Gentbrugge
Cyrilla Gillis, 9940 Evergem
Hilde Mortier, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Karel Reusens, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Hilde Van Crombrugge, 9820 Merelbeke
Em. Prof. P. Van der Veken, 9052 Zwijnaarde

Website

<http://www.plantentuin-gent.be> (Vrienden)

<http://www.plantentuin.ugent.be> (Plantentuin)

Bankrekening: IBAN- BE21 001119215403
BIC- GEBA BE BB

Decembern timer: teksten ten laatste tegen 1 december 2008 bij de redacteur

Titelplaat: *Peperomia polybotrya*, Cronquist A. (1981). An integrated system of classification of Flowering, Columbia University Press, New York.

DE VRIENDEN VAN DE PLANTENTUIN GENT

Driemaandelijks tijdschrift
Jaargang 27 - nr. 3 –september 2008
ISSN 0777 - 8821

Inhoud

Agenda	p. 57
Redactioneel	p. 58
Een herfstwandeling in het Maaltepark	p. 59
Expeditie Peperomia: deel 2	p. 65
Tuinen en duinen in Wetteren (verslag)	p. 82
De vierdaagse in Ierland	p. 87
Proeverij bijbelse planten: recepten	p. 91
Floraula werft aan: een vrijwilliger Webmaster	p. 94
Lidgeld 2008	p. 95
Colofon	p. 96

Agenda 2008

Oktober

- Zo 5 10 u Gratis themarondleiding in de Plantentuin:
herfstkleuren en groenblijvers, gevolgd door een
proeverij van kweeper en mispel
- Za 25 14 u Een herfstwandeling in het Maaltepark (zie pag. 59)

November

- Zo 2 10 u Gratis rondleiding in de Plantentuin

December

- Za 13 14u.30 Algemene ledenvergadering

Beste Vrienden,

Hier wil ik u enkele impressies meegeven van de bijna voorbijge zomer.

Zaterdag 30 augustus, avond. We komen net terug thuis van een prachtige, ontspannende, aangename, zomerse fietstocht in Afsnee en Latem, waar we in enkele tuinen van onze leden een bijzonder hartelijke ontvangst hebben genoten. De Leie herbergt op haar oevers toch wel een reeks merkwaardige woningen – en bijhorende bewoners - ... Dank-u-wel, zeer welgemeend, aan al deze vriendelijke mensen !

Woensdag 6 & donderdag 7 augustus, onze krant, De Morgen, met een botanische primeur! In de Nationale Plantentuin te Meise bloeit de grootste 'bloem' ter wereld, een Reuzenaronskelk (*Amorphophallus titanum*), met een hoogte van maximaal 162 cm (inclusief kuip). Voor het eerst in België ! Beste Vrienden, heb geduld ! In onze Plantentuin groeien sinds 2005 een zestal exemplaren van deze zelfde soort, vanuit zaden die rechtstreeks uit de natuur in Sumatera (Indonesië) zijn ontvangen, vanuit een sympatiserende bron. Deze planten groeien intussen voorspoedig, en ze worden met veel aandacht opgevolgd en opgekweekt. Binnen enkele jaren krijgt u deze record-bloei ook hier te zien, in onze Plantentuin, hopelijk samen met de bloei van enkele andere *Amorphophallus*-soorten, die u dan de variatiebreedte van dit genus kunnen tonen. Terzijde, de maximale hoogte die voor de bloei van deze plantensoort is geregistreerd is 2,94 m (Guinness Book of Records). Met kuip ?

Zaterdag 26 & zondag 27 juli, nocturnes in de Plantentuin. En zoals de laatste jaren telkens opnieuw, een groot aantal bezoekers, die we onze drie grote kassen kunnen tonen. De Reuzenwaterlelies waren enigszins gewillig, met een korte demo van "zich-net-openende-bloemen". Maar ook de sfeer in die tropische kassen, 's avonds : "geweldig" !

Beste Vrienden, onze en uw Plantentuin is zeker meer dan één bezoek waard, kom deze tienduizend planten bekijken, elke week één keer !

En vertel het verder : dit is een héél mooie Plantentuin !

Tot ziens, dus,
Paul Goetghebeur

Een herfstwandeling in het Maaltepark

Hieronder leest u, in een licht aangepaste vorm, een tekst uit de vroege prehistorie van onze vereniging, een bijdrage van Gilberte Comhaire-Neyt, verschenen in de veertiende jaargang, in het pre-Euro tijdperk van het jaar 1995...

Eerst een beetje geschiedenis...

Maaltebrugge zou tot het begin van de 9de eeuw deel hebben uitgemaakt van het grote Karolingische woud, dat begon aan het Eekhout (omgeving Citadelpark) en liep tot in Zulte, de grens tussen Oost- en West-Vlaanderen.

Door het verdrag van Verdun in 843 werd het immense rijk van Karel de Grote verdeeld onder zijn 3 erfgenamen : West-Frankenland aan Karel de Kale, Midden-Frankenland aan Lotharius, Oost-Frankenland aan Lodewijk de Duitser.

Waar de oude Romeinse Heirweg doorkwam die Gent met Kortrijk verbond, liet Lotharius een brug aanbrengen die voorzien was van 14 arduinen palen. Men denkt dat deze de 14 mijlen verbeeldten tot de oude grenspalen van het West-Gallische rijksgebied van Karel de Kale.

Malata, Malte, Maelte, Maalte zou merkteken of grensteken betekenen, zoals in "maalboom" (= grensteken) in verouderd Nederlands.

Het woud degenereerde onder menselijke invloed en klimatologische omstandigheden tot een Wastina of Veld (heide en schraal bos) dat de dorpelingen als weidegrond gebruikten.

Omstreeks 1200 richtte de Sint-Pietersabdij een ontginningshoeve op in de kern van dit gebied, nl. Scheldevelde. Onder gravin Margareta van Constantinopel (1202-1280) werd de Rietgracht rond Gent gegraven om de jurisdictie van de Gentse schepenbank af te bakenen tegen de heerszuchtige abten van Sint-Baafs en Sint-Pieters. Later komt hier de Rietgracht in de Leebeek die de Scheedbeek opneemt en samen de Maaltebeek vormen, en tevens de grens uitmaken met Sint-Denijs-Westrem en Zwijnaarde.

Na een rijk en bewogen verleden werden drie grote verkeerswegen, telkens een goede eeuw na elkaar, aangelegd.

Vooreerst werd de steenweg Gent - Kortrijk omstreeks 1720 aangelegd om de kronkelende Oude Heirweg te vervangen, die langs alle oude dorpskerken liep (die heirweg werd indertijd aangelegd op de hoogst gelegen delen tussen Leie en Schelde).

In 1839 werd de spoorweg Gent Zuid - Kortrijk aangelegd. Vlak achter het Maaltepark lag de eerste halte na Gent Zuid. Rond 1910 werd het Sint-Pietersstation gebouwd en kwam er een volledig nieuw tracé naar Kortrijk. In 1952-1953 werd de autosnelweg Brussel - Oostende aangelegd. In 1955 werd het oude tracé van de Kortrijkse steenweg vlak vóór het park vervangen door het huidige met een brug over de Ringvaart (1955-1964).

Het Kasteel Maaltebrugge

Op de Ferraris-kaart van 1771-1778 staat het huidige kasteel vermeld als "Blauwe Poorte". Sinds het begin van de 19de eeuw werd het "Chateau de Maaltebrughe" genoemd.

Dit kasteel, gelegen met zijn achtergevel naar de Kortrijkse steenweg en met zijn voorgevel naar het park, werd oorspronkelijk gebouwd als buitenverblijf voor de zomermaanden.

Het omvat twee delen in verschillende stijl. Het oudste gedeelte, in Louis XV stijl, dateert van 1754 en werd voorzien van het wapen van de familie de Hemptinne. Het jongste deel, in neogotische stijl, werd achteraf bijgebouwd door Joseph de Hemptinne omdat er veel te weinig ruimte was voor zijn 8 opgroeiende kinderen (ca. 1860). De kapel is een pareltje van neogotiek getekend door J.B. de Bethune.

Joseph de Hemptinne deed hier een bloeiende kunstenaarskolonie ontstaan die de neogotiek tot ver buiten onze landsgrenzen ging uitdragen. Het atelier Bressers-Blanchaert, de goudsmederij Bourdon, kunstsmederij Fierlefijn zijn even zoveel namen verbonden met de neogotiek.

Het kasteel heeft zwaar geleden onder de bezetting tijdens de beide oorlogen.

In 1955 werden het kasteel en het park verkocht aan de stad Gent. Het park is 11 ha groot en nu vrij toegankelijk voor het publiek.

Kuierend door het park.

De wandeling begint aan de grote parking naast het park. Over het bruggetje bemerkt men links de gebouwen van de plantsoendienst en de cafetaria-feestzaal Chalet de Maalte, opgericht in de oude paardestallen en het koetshuis, de tuin der muzen, met in vorm geknipte haagbeuken, een waterbekken met waterlelies.

Links van het pad bevindt zich een *Chinese spiescypres* (*Cunninghamia lanceolata*). James Cunningham, een arts in dienst van de East India Company, was de eerste amateur plantenjager uit het Westen die in China aan het werk toog. In 1700 beschreef hij een tot dan onbekende boom, die later naar hem genoemd werd, en in begin van de 19de eeuw in Europa is geïmporteerd. In moderne tuinen is *Cunninghamia* een zeer zeldzame gast. Hij is nauwelijks winterhard en wordt lelijk door het invriezen van de takken.

Iets verder bemerken we een *Amerikaanse gleditsia* (*Gleditsia triacanthos*). Deze soort is afkomstig uit Noord-Amerika, en genoemd naar een Duitse plantkundige uit de 18e eeuw, Johann Gottlieb Gleditsch. *Tri-acanthos* betekent drie-doorn. Het is een mooie boom, vooral in de herfst wanneer de bladeren goudgeel verkleuren en de grote peulen er donker tegen afsteken. Voor laanbeplanting schijnt hij minder geschikt omdat de takken gemakkelijk breken, maar hij kan wel dienen voor het aanleggen van schermen in industriegebieden daar hij goed bestand is tegen luchtvervuiling.

Links bemerken we een *Amerikaanse tulpenboom* (*Liriodendron tulipifera*), die stamt uit Noord-Amerika. De naam die de bosbouwers hem geven "gele populier" klinkt wat weinig charmant, want het is een prachtige boom met grote, zéér opvallende bladeren en grote welriekende bloemen. Men kan geen gemakkelijker, minder eisende boom vinden, hij groeit snel, is bestand tegen luchtverontreiniging, mishandeling door ondeskundige snoeiers, en is weinig vatbaar voor ziekten.

Als we rechtsomkeer maken zien we een majesteit van een beuk, een gente rode beuk. Bemerk het entspoor dat in de loop der jaren uitgegroeid is tot een kwabbenkraag. Naar schatting zou deze beuk tussen 150 en 200 jaar oud zijn.

Eens over het brugje krijgt men toegang tot de vrije parkzone en het dierenpark met goud- en zilverfazanten, pauwen, kalkoenen en een pony. In dit gedeelte staan een aantal monumentale bomen waaronder een verzameling eiken (Zomereik, Wintereik, Amerikaanse eik, Moeraseik, Donzige eik), verschillende grote beuken (o.a. treurbeuk en rode beuk). De *Donzige eik* (*Quercus pubescens*) is een grijsbladige boom, die vaak breder wordt dan hoog. De twijgen zijn dicht grijsbehaard net als de onderzijde van de jonge bladeren. De eikels groeien in zeer kort gesteelde trosjes van 1 tot 4. De ondiepe napjes zijn bedekt met dicht opeenstaande grijs wollige schubben en omsluiten 1/3 van de eikel.

Iets verscholen vinden we een *Ginkgo* (*Ginkgo biloba*) van behoorlijke omvang. *Ginkgo* beleefde zijn bloeitijd in Amerika, Azië en Australië reeds in een periode vóór onze coniferen verschenen, en lang vóór de opkomst van de loofbomen.

Toen de mens op het toneel verscheen, had *Ginkgo* zich reeds teruggetrokken in de bergwouden van Tse-kiang in het uiterste oosten van China. Nog steeds komt hij daar in het wild voor. De heropleving is te danken aan priesters, die de boom in hun tempeltuinen plantten, eerst in China, later ook in Japan. De huidige naam is de Japanse versie van de Chinese naam *Jin kwo* (zilveren vrucht). Het Westen hoorde voor het eerst van *Ginkgo* toen Kaempfer in 1690 over zijn bezoek aan Japan rapporteerde. In 1730 deed het eerste exemplaar zijn intrede in Europa, in Utrecht, en in 1754 in de Kew Gardens in Londen (die boom staat er nu nog). Het voortbestaan na je eigen tijd heeft het voordeel dat al je vijanden verdwenen zijn. Ongetwijfeld heeft *Ginkgo* miljoenen jaren geleden ziekten te verduren gehad, en werd hij aangevreten door insecten. Maar als nu eiken kwijnen en iepen ten gronde gaan, blijft *Ginkgo* onaangestast en gezond. Ook bij de ergste luchtvervuiling behouden de waaivormige bladeren hun frisheid, de ideale laanboom dus.

De boom is op z'n mooist in het late najaar als de bladeren van groen overgaan in helder botergeel, zonder een spoor van bruin of oranje. Voor laanbeplanting kiest men mannelijke exemplaren (de boom is tweehuizig) omdat de rottende zaden onaangenaam ruiken naar ranzige boter en ze geven een vieze smeerbeel op de grond. Het exemplaar hier is een vrouwelijke boom.

Blijven we het pad verder volgen langs de vijver dan bereiken we het

bosgedeelte van het park. Op deze beperkte oppervlakte van ± 4 ha bevinden zich 30 boomsoorten. Als belangrijkste geslachten zijn er : eik, beuk, esdoorn, els, es, hazelaar, paardenkastanje, berk, linde.

Alvorens we het bosgedeelte induiken, bemerken we rechts juist voor een strook kornoelje twee bomen waarvan het blad, stam en silhouet een opvallende gelijkenis vertonen met eik. Het gaat echter om twee exemplaren van de *Slipbladels* (*Alnus glutinosa* 'Laciniata').

Voorbij de strook kornoelje hebben we rechts een groep *Moerascypressen* (*Taxodium distichum*). Deze bladverliezende naaldboom is inheems in de Verenigde Staten van Amerika en wordt gekenmerkt door opvallende, hoge kniewortels die als grauwe rotspartijen langsheen de waterrand uitsteken.

Moerascypressen worden tegenwoordig nogal eens aangeplant. De boom groeit mooi regelmatig en kan ook heel goed op drogere gronden geplant worden, waar hij het onwaarschijnlijk goed doet. Wat men bij het planten van deze boom in gewone tuingrond zal moeten missen, zijn de merkwaardige ademwortels die pas gevormd worden als de boom in de buurt van water staat.

Bekijk de prachtige schors en voel er ook eens aan, ondanks het ruwe uiterlijk voelt de schors zacht aan.

Rechts over het bruggetje bevindt zich één van de grootste bomen in Gent, nl. een *Canadapopulier* (*Populus x canadensis*). Het betreft hier een vrouwelijke boom, ook populieren zijn tweehuizig. Actueel zijn de populierenaanplantingen steeds mannelijke bomen, die groeien vlugger en zijn dus vlugger kaprijk dan de vrouwelijke.

In dit gedeelte zijn de eiken zowel qua aantal als qua soortendiversiteit behoorlijk vertegenwoordigd.

Een eind langs het pad aan de eerstvolgende viersprong staat links een merkwaardige eik, nl. *Quercus x heterophylla*, te herkennen aan een langwerpig gaafrandig tot onregelmatig bochtig getand blad. Deze soort is een kruising tussen de Wilgbladige eik (*Quercus phellos*) en de Amerikaanse eik (*Quercus rubra*).

Van hieruit kunnen we over de Leebeek de speeltuin bereiken.

Aan het pad langs de grens met het Don Bosco instituut bemerken we

rechts een Moerasedijk en een kanjer van een Zomerdijk, net vóór het brugje.

Zo komen we aan de hoofdingang aan de Kortrijkse steenweg waar we toch even letten op de arduinen palen aan het ingangshek. Deze palen waren onder Napoleon aangebracht aan de toenmalige tolpoort, de Keizerspoort. Toen de tolrechten afgeschaft werden onder minister Frère Orban werden de palen verwijderd en aangekocht door Jozef de Hemptinne, die ze aan de ingang van zijn domein plaatste. Op iedere arduinen zuil zijn 24 speren te herkennen, die herinneren aan het antieke Rome waar 24 lictoren met een speer in een bundel (de *fascies*, vandaar fascistische partij, opgericht onder Mussolini) de hoogwaardigheidsbekleders voorafgingen.

Naast de grote diversiteit aan bomen en planten treft men ook diverse diersoorten in het park, vooral vogels. Het bosgedeelte is een trekpleister voor mezen, kauwen, spechten, lijsters, vinken, boomklevers, boomkruipers, roodborstjes, winterkoninkjes enz. Het Maaltepark, groene oase aan de rand van de stad is zeker een bezoek waard.

BIBLIOGRAFIE

Hevaert, G. Stadsgids publicaties.

Plantsoenendienst Stad Gent (1994). Dag van het Park 1994.

Johnson, H. (1980). Het bomenboek Zomer & Keuning.

De Reu, G. (1974). Scriptie Natuurgids.

Press, B. (1992). Bomengids van Europa.

Gilberte Comhaire-Neyt

Practisch

Dit is een HERFSTwandeling, met de voornaamste bedoeling om de verschillende types van herfstverkleuring bij onze parkbomen te bewonderen. We hopen vurig op een mooie herfst, vol zonnige namiddagen, die zorgen voor extra kleur op onze bomen...

Datum : zaterdag 25 oktober

Startuur : 14 u

Plaats van afspraak : parkeerplaats, kant Ringvaart

Kledij en schoeisel aangepast aan de weersomstandigheden !

Uw gids : Paul Goetghebeur

Expeditie *Peperomia*

Deel 2: Boliviaë

Marie-Stéphanie Samain

Onderzoeksgroep Zaadplanten

's Morgens vroeg op zondag 6 januari 2008 stouw ik de laatste benodigdheden voor onze volgende *Peperomia*-reis in mijn bagage. Het is een koude winterdag maar bijna 24 uur reizen en drie vliegtuigen later zouden we aankomen in hartje zomer aan de andere kant van de wereld. Onze bestemming is Boliviaë, bakermat van de Inca-beschaving en de aardappel, het 'cactusrijkste' land ter wereld, maar ook het armste land van Amerika met een relatief instabiele politieke situatie. De reis naar La Paz, met 4000 m de hoogste hoofdstad van de wereld, gaat via Madrid en Lima, de hoofdstad van Peru. Tijdens de 12 uur durende vlucht van Madrid naar Lima komen we Zuid-Amerika binnen via Brazilië en vliegen we urenlang boven het uitgestrekte regenwoud waarin we talrijke kronkelende rivieren herkennen. Het is al bijna avond als we eerst boven het Andesgebergte vliegen en daarna langzaam beginnen dalen totdat we boven de Stille Oceaan de landing inzetten naar de luchthaven van Lima. Na nog eens twee uur wachten nemen we het vliegtuig naar La Paz en vliegen we terug in oostelijke richting. Kort na middernacht op 7 januari landen we in El Alto, het begin van een nieuwe speurtocht naar knolpeperomias!

De organisatie van het veldwerk verloopt lichtjes anders dan in Mexico. Om op een kortere tijd in meer gebieden te kunnen inzamelen hebben we ons in twee groepen onderverdeeld. Guido Mathieu en Lars Symmank gaan samen met Susanne Sivila, een studente van het herbarium in La Paz, inzamelen in het departement La Paz. Ikzelf maak met Brian Bates, een in Boliviaë wonende Engelse succulenten-amauteur, en Stefan Wanke, een andere Duitse collega, een rondreis van 8000 km doorheen de departementen La Paz, Cochabamba, Santa Cruz, Chuquisaca, Tarija en Potosí. Het is een bijzonder avontuurlijke

tocht die op bepaalde momenten zelfs eerder gevaarlijk wordt. Het is ook een reis doorheen verbazingwekkend diverse landschappen en verschillende culturen, waarvan bij sommige de tijd vele honderden jaren heeft stilgestaan. Maar in tegenstelling tot onze Mexicaanse expeditie vorig jaar zijn er deze keer geen gastronomische hoogstandjes en hebben we verschillende keren zelfs niet gegeten!

Hoewel we hebben afgesproken dat een persoon van het nationaal herbarium van Bolivië ons bij aankomst in de luchthaven zou komen ophalen staat niemand ons op te wachten. We zoeken dus een taxichauffeur om ons naar ons hotel te brengen dat helemaal in het zuiden van La Paz op ongeveer 10 km afstand is gelegen, zo'n 1000 meter lager dan de luchthaven. 's Morgens nemen we een taxi naar de universitaire campus Cota-Cota waar het herbarium gelegen is, maar dit blijkt moeilijk te vinden te zijn. De campus heeft veel weg van een verlaten industrieterrein met vervallen gebouwen en oude jeeps. Er zijn nauwelijks personeel en studenten want het is nog kerstvakantie en de weinige personen die we tegenkomen sturen ons allemaal een andere richting uit. Het duurt dus bijna een uur vooraleer we het herbarium aantreffen aan de achterkant van het fysicagebouw!

De eerste week van ons verblijf spenderen we grotendeels in het herbarium van La Paz: foto's nemen van de herbariumspecimens, invullen van diverse formulieren voor het verkrijgen van de inzamel- en exportvergunningen, onderhandelen met talrijke ambtenaren van het ministerie en bespreken van de planning. De eerste dag stuur ik een mail naar het thuisfront van op de computer van de directeur van het herbarium. Ik veronderstel dat de tekst die ik verstuur moeilijk leesbaar zal zijn, want de letters op de toetsen zijn bijna volledig verdwenen en ik moet dus een beetje gokken waar welke letter staat! Op 12 januari vertrek ik met Brian Bates vanuit La Paz op zoek naar onze eerste *Peperomias*. Vooraleer we La Paz verlaten moeten we eerst terug 1000 meter stijgen naar El Alto.

El Alto is een voorstad van La Paz en de snelst groeiende stad van Bolivië, een gevolg van de verhuis van vele families van het platteland naar de hoofdstad. Door de grote hoogte (tot 4150 m) is het er koud: in de zomer wordt het er niet warmer dan 17 °C en 's nachts daalt de temperatuur tot tegen het vriespunt. De meeste mensen wonen er in gebrekkige omstandigheden, met ganse families

opeengepakt in enkele kamertjes, en vaak zonder stromend water.

Eens voorbij de drukte van deze stad rijden we op de Altiplano, een eentonige vlakte op meer dan 4000 m hoogte, die slechts hier en daar onderbroken wordt door armoedige dorpen met lemen huizen. We rijden eerst een hele tijd op de Altiplano en slaan dan een weg in die aanvankelijk geasfalteerd is maar al snel overgaat in een steil modderig wegje in de bergen. We zien vegetaties die er geschikt uitzien voor knolpeperomias, maar het duurt tot laat in de namiddag vooraleer we *Peperomia galioides* kunnen inzamelen, een algemene soort in de Andes die hier is uitgegroeid tot een forse plant van wel 60 cm hoog. Die namiddag zie ik ook de eerste kuddes 'wilde' lama's.

Lama's zijn aan de kameel verwante zoogdieren die al sinds de Inca's doorheen gans Zuid-Amerika worden gehouden als lastdieren evenals voor hun wol en vlees. De meeste lama's zijn eigendom van iemand en hebben een gekleurd lintje aan hun nek. De kleinere alpaca is een nauwe verwant van de lama die vaak als huisdier wordt gehouden en veel fijnere wol heeft dan de lama. De vicuña en de guanaco tenslotte zijn de wilde familieleden van de lama en zijn zeldzaam in het wild. Vooral de vicuña is bedreigd omdat de soort eeuwenlang bejaagd werd voor zijn fijne en warme wol, die een van de duurste ter wereld is (een sjaal bv. kost minimum 1500 \$)!

De weg is op sommige plaatsen spiegelglad door de modder en de afgrond komt soms zeer dichtbij. Op een bepaald moment moeten we achteruitrijden omdat een bulldozer, die modder aan het ruimen is, in onze richting komt en er geen plaats is om uit te wijken. 's Avonds slapen we in de armoedige stad Inquisivi in een rudimentair hotel, waar we de badkamer moeten delen met de 30 andere bewoners van het etablissement. Het avondeten is er ook uiterst minimaal en bestaat uit een bord gekookt water met vijf rijstkorrels en een halve aardappel als soep en twee gekookte aardappelen met rijst en wat taaie stukjes rundvlees als hoofdgerecht! Ondertussen kijkt iedereen in het restaurant naar de televisie met beelden van een of andere blitse muziekshow, worden er buiten doorheen de ganse stad namen omgeroepen van personen die worden opgebeld in de telefooncentrale en klampt de schriële restaurantkat zich onder de tafel vast aan mijn been in de hoop een stukje van ons diner te bemachtigen.

's Morgens blijkt de waterleiding van de stad defect te zijn en vertrekken we zonder ontbijt en zonder de badkamer gebruikt te hebben terug in het veld. Beneden aan de rivier treffen we al meteen drie verschillende *Peperomia*-soorten aan naast elkaar en ook de rest van de dag is bijzonder succesvol met o.a. een vermoedelijk nieuwe soort met prachtige gestreepte blaadjes. We zien ook de felroze gekleurde parasitische plant *Helosis cayennensis* (Balanophoraceae). De weg is echter opnieuw zeer slecht en modderachtig en onderweg komen we een auto tegen waarvan alle deuren en de binnenbekleding verdwenen zijn en de inzittenden zich moeten vastklampen aan de carrosserie van het voertuig! Die avond in Quime ziet het hotel er iets beter uit, maar de volgende ochtend blijkt dat er in mijn bed verschillende individuen huisden die mijn bloed wel lustten! Gevolg: wel 50 beten waarvan sommige maanden later nog altijd jeuken.

De derde dag van onze trip rijden we terug in de richting van de iets meer bewoonde wereld op weg naar Cochabamba, de hoofdstad van het gelijknamige departement. We rijden eerst doorheen een prachtig besneeuwd landschap op ongeveer 4000 meter hoogte en we zien *Digitalis* (vingerhoedskruid) en lama's. 's Namiddags verzamelen we onze eerste knolpeperomia, *P. peruviana*, vlakbij Pongo! In Cochabamba zoeken we een iets luxueuzer hotel op om te bekomen van de vuile toestanden van de voorbije nachten en eten we een uitgebreid diner met viskroketten, frieten en sla met tartaresaus. Een magere jongen van een jaar of zeven komt vragen of hij onze schoenen mag kuisen maar we hebben sandalen aan. We bieden hem frieten aan en hij grist hongerig een handvol uit mijn bord...

In Cochabamba hebben we een locatie van een knolpeperomia op een heuvel in de buurt van de plantentuin. Vanuit het hotel wijst men ons de locatie aan, maar daar aangekomen kan niemand ons zeggen hoe we op de heuvel moeten raken, want die is namelijk gedeeltelijk omheind. Uiteindelijk kruipen we door de omheining en beginnen aan de steile klim in een soort uitgedroogde bedding van een klein beekje. De rotsblokken waar we over moeten zijn soms erg groot en een paar keer kruipen we op handen en voeten over de rotsen, dit alles bij een brandende zon en allesverzengende hitte. Bovenop de heuvel staat een enorm Christusbeeld zoals in het Braziliaanse São Paulo en af en toe kijk ik naar het

beeld om de afstand tot de top in te kunnen schatten. De knolpeperomia laat zich echter niet zien. Na een klein uur klimmen bereiken we de top en daar blijken tientallen toeristen rond te lopen die er niet uitzien alsof ze pas een steile klimpartij achter de rug hebben. Wanneer ik hen vraag hoe ze daar geraakt zijn wijzen ze glimlachend naar een kabelbaan en een breed pad met trappen! We vinden nog een ander smaller paadje dat in de richting van de plantentuin terug naar beneden gaat en inderdaad, na ongeveer 20 meter treffen we *Peperomia polycephala* aan, een knolpeperomia met knollen van meer dan 5 cm die soms volledig afgeplat tussen de rotsen zitten. We moeten zelfs rotsblokken met een schroevendraaier en een machete opheffen om de knollen te kunnen verzamelen!

In al ons enthousiasme hebben we niet opgemerkt dat de in de verte samenpakkende donkere wolken snel dichterbij gekomen zijn en we schrikken dan ook als er plots een hevig onweer met messcherpe hagelstenen losbarst. In geen tijd verandert het pad in een kolkende waterstroom, maar omdat we nergens kunnen schuilen, gaan we gewoon verder naar beneden. Dit blijkt echter geen sinecure: ik kan het pad niet meer zien ten gevolge van de druppels op mijn bril, ik geraak totaal verkleumd door de hagelbui, probeer mijn fototoestel en GPS droog te houden met een klein plastic zakje en de rotsblokken op het pad zijn spiegelglad door de regen. Terug aan de auto is de regen voorbij, maar we kunnen de auto niet open krijgen omdat onze vingers opgezwollen zijn van de kou! Gelukkig maakt de vondst van de speciale knolpeperomia veel goed en nadat we in de auto binnengeraakt zijn vertrekken we vol goede moed naar de volgende locatie.

Die dag krijgen we echter nog meer pech! Ontevreden buschauffeurs blokkeren de weg die we willen nemen en we staan eerst een tijdje in de reuzengrote file te wachten. We vernemen echter dat de blokkade nog twee tot drie dagen zal duren en maken rechtsomkeer om via een andere weg te rijden. We verzamelen nog een aantal knolpeperomias, o.a. *P. cyclaminoides*, maar omdat we nog altijd doorweekt zijn en we nog steeds op vrij grote hoogte zitten rijden we door naar het tropische Villa Tunari. Daar aangekomen eten we eerst een verrukkelijke gepaneerde *surubi* vis met een slaatje, verwerk ik de collecties van de

dag en zwem voor het slapengaan in een zwembad terwijl een vleermuis met wel 30 cm vleugelwijdte boven mijn hoofd cirkelt!

In de buurt van Villa Tunari hebben we wat minder geluk met het vinden van onze locaties en lijkt het alsof alle planten zich op een parallelweg bevinden maar niemand kan ons die aanwijzen. Gelukkig vinden we een andere zeer interessante *Peperomia* vlakbij de Rio Espíritu Santo. Deze plant lijkt sterk op de in de tuinhandel zeer populaire *P. caperata*, een soort die tot nu toe niet bekend is uit het wild. We kopen langs de weg een ganse bananentros voor omgerekend slechts 1,50 euro. 's Avonds komen we terug aan in Cochabamba waar we deze keer in een koloniaal hotel verblijven. Tijdens het douchen in de eerder rudimentaire badkamer glijd ik uit op de gladde tegels en ruk daarbij de gootsteen uit de muur! Het is duidelijk dat vorige bezoekers dit ook al hadden voorgehad, want de gootsteen is snel weer op zijn plaats te bevestigen door middel van een plank en touw!

Vanuit Cochabamba beginnen we vervolgens te rijden in de richting van Santa Cruz de la Sierra waar een week later mijn Duitse collega Stefan vanuit Dresden via Frankfurt en de Venezolaanse hoofdstad Caracas zal aankomen. De eerste dag verzamelen we vier verschillende knolpeperomias maar heb ik 's avonds in Comarapa een probleem bij het maken van de herbariumspecimens. Het is namelijk de bedoeling dat de knollen worden gewassen en van alle aarde worden ontdaan, maar er is opnieuw geen water in het hotel! Die dag rijden we ook over een bergpas van ongeveer 4000 meter hoog waar het berekoud is en we de weg nauwelijks kunnen zien door de wolken. De plaats heeft dan ook een zeer toepasselijke naam: Siberia!

Vervolgens rijden we verder naar Samaipata, een door de Inca's gestichte stad met een zeer aangenaam klimaat. Het hotel met Duitse eigenaars noemt Landhaus en heeft een prachtige tuin met talrijke succulenten en cactussen, o.a. *Rhipsalis*. De lokale hond en kat sluiten meteen vriendschap met mij en willen constant op schoot zitten, wat echter nogal moeilijk is tijdens het maken van herbariumspecimens! In de buurt van Samaipata vinden we met een vader en zijn twee dochters als gidsen in een prachtig woud een tweede locatie van de *P. caperata*.

achtige plant. Na de wandeling worden we uitgenodigd op de thee en krijgen we verschillende trossen lekkere druiven die we verorberen op het terras van hun eenvoudige houten woning. Ik vind het telkens weer ongelooflijk dat arme mensen doorheen gans Latijns-Amerika zo gastvrij zijn dat ze zaken schenken die ze zelf veel meer nodig hebben dan wij! Op de terugweg geven we een lift aan de moeder van het gezin en even verderop wil ook een coca-kauwende *campesino* (boer) meerijden. Die heeft echter een geweer mee waarvan de loop van op de achterbank tussen Brian en mij uitsteekt. Op mijn vraag of het geweer geladen is stelt hij ons gerust en zegt van niet!

Vanuit Samaipata rijden we naar Santa Cruz, maar we willen onderweg eerst nog een tweetal locaties onderzoeken. De eerste is van *P. pseudoumbilicata*, een *Peperomia* die op een knolpeperomia lijkt, maar geen knol heeft. Door de felle regens van de laatste dagen is de rivier echter zodanig gestegen dat we ze niet meer kunnen oversteken. Even verderop proberen we opnieuw met de auto, maar dat lijkt te gevaarlijk. We beslissen om dan maar meteen door te rijden naar Santa Cruz. Een paar kilometers verderop blijkt de hoofdweg echter volledig afgesloten te zijn door een gigantische aardverschuiving van de steile helling naast de weg. Het moet nog maar net gebeurd zijn want we staan helemaal in het begin van de file. Deze keer hebben we echter niet de mogelijkheid om rechtsomkeer te maken want er is geen andere weg naar Santa Cruz, behalve dan als we helemaal terugkeren naar Cochabamba! Er komen steeds meer auto's bij en al snel komen schijnbaar uit het niets enkele dames een voorverpakte lunch verkopen aan de onfortuinlijke wachtenden. Ondertussen blijft het maar regenen en stijgt het niveau van de wild kolkende rivier vlak naast de weg zienderogen. Na een drietal uur wachten staan er al een honderdtal mensen te kijken hoe de modder van de helling verder naar beneden glijdt, en zich een weg zoekt over het afbrokkelend asfalt naar de rivier; dit alles onder het toeziend oog van een cameraploeg. Personen met valiezen ploeteren met al hun bagage op hun hoofd door de kniediepe modder. Pas na nog eens een uur wachten komt iemand die de bulldozer, die vlak naast de landverschuiving staat, kan bedienen en er in slaagt om de weg terug bereikbaar te maken.

Santa Cruz is een broeierig warme stad en door de vele regen staat het water in de straten op sommige plaatsen 10 tot 15 cm hoog. De eerste dag

voorzien we een ganse dag werk in het herbarium maar door de totale afwezigheid van enige vorm van bewegwijzering in de ganse stad duurt het minstens een uur om het herbarium te vinden. Ten gevolge van een misverstand in het hotel is er de volgende nacht voor Brian geen kamer meer en zoekt hij een ander hotel in de buurt. We spreken 's nachts rond 12 u af om te vertrekken naar de luchthaven om Stefan op te halen die er rond 1 u aankomt. Brian is echter niet op de afspraak (achteraf blijkt dat hij in slaap gevallen is!) en na een kwartier wachten in de eerder ongereputeerde buurt zoek ik een taxi. Wanneer Stefan aankomt blijkt dat zijn bagage in Caracas is achtergebleven omdat zijn vliegtuig van Frankfurt naar Caracas vertraging had en er geen tijd meer was om de bagage naar het volgende vliegtuig te brengen. Gevolg: we moeten een dag langer in Santa Cruz blijven dan gepland.

Ondanks de tropische regenbuien beslissen we om een dagtrip te maken ten noorden van Santa Cruz. Eens in de buurt van de *Peperomia*-locatie aangekomen blijkt echter dat we door de zware regenval en de modder niet naar de locatie zelf kunnen rijden. We proberen ons toch even zelf van de situatie te vergewissen maar zitten al na 100 meter vast in de rode modder! We kloppen aan bij een huis waar een vrachtwagen met vuilnis staat en gelukkig kan men ons daarmee uit de modder trekken! Die dag vinden we geen *Peperomias* maar zamelen we wel enkele *Aristolochias* (o.a. *A. burelae*) en een *Piper*-soort in.

Nadat we Stefans rugzak op de luchthaven hebben gerecupereerd, verlaten we Santa Cruz en beginnen te rijden in de richting van de stad San José de Chiquitos niet zo ver van Paraguay op zoek naar een zeldzame *Aristolochia*, *A. rojasiana*. In het tankstation vragen we de weg maar men raadt ons af die te nemen want er is (alweer!) te veel modder. Het probleem is dat er maar één weg is dus we beslissen om het risico te nemen. Aan het kruispunt met deze weg blijkt echter al meteen dat de waarschuwing niet overdreven is. Er ligt ongeveer 20 cm modder op het asfalt, wat maakt dat we met onze auto zelfs in 4x4 op dit oppervlak rijden alsof we in een roetsbaan zitten! Gelukkig is de straat bijzonder breed waardoor we bij het slippen niet meteen in de sloot zullen belanden! We komen vrijwel meteen in een desolaat landschap terecht, de Chaco, een vegetatie die zich uitstrekt over het zuidoosten van Bolivia en het noorden van Paraguay en Argentinië en die gekenmerkt wordt door bomen en struiken

met stekels en doornen. We geraken slechts stapvoets vooruit en onderweg zien we nauwelijks mensen. Behalve enkele mennonieten (leden van een wereldwijd verspreide vredelievende doperse gemeenschap) met paard en kar, twee Bolivianen op blote voeten met een machete en een overladen aftandse bus (die door zijn gewicht nauwelijks slipt) lijken we wel de enige mensen te zijn in dit gigantisch gebied. De enige andere levende wezens zijn een soort cicaden die in de verte een griezelig eentonig geluid produceren dat door merg en been gaat. Af en toe stappen we uit om de *Aristolochia* te zoeken, maar het lijkt onbegonnen werk omdat we nauwelijks opschieten door de modder. Laat in de namiddag beslissen we om terug te rijden naar de hoofdweg en van daar naar het noorden te rijden in de richting van San Ignacio de Velasco, in de hoop van daar naar San José de Chiquitos te kunnen rijden. In het stadje San Ramon vinden we nog een kamer in een hotel dat voor de rest door petroleumarbeiders wordt bevolkt. De bedden zijn niet al te netjes, maar we zijn al blij dat we nog onderdak gevonden hebben. De eigenares van het hotel spreekt Italiaans en enkele woorden Spaans en maakt zowel 's avonds en 's morgens voor ons een soort stoverij met spaghetti.

Vanuit San Ramon rijden we verder naar het noorden alwaar we in de buurt van de stad Concepcion *Peperomia arifolia* willen inzamelen. Niemand kan ons de richting van het dorpje aanwijzen en uiteindelijk komen we terecht in een ongewoon supersjiek hotel (ik vraag mij af welke toerist in deze uithoek van Bolivië terechtkomt) waarvan de eigenaar een orchideeënverzamelaar is. Na het obligate bezoek aan zijn collectie waar we de algemene eenjarige soort *Peperomia pellucida* en nog een *Aristolochia* inzamelen bespreken we met hem hoe we naar de locatie van *P. arifolia* kunnen raken. We nemen de weg die hij aanwijst maar al na enkele honderden meters kunnen we niet meer verder omdat men bezig is huizen te bouwen op de weg: dit is namelijk het enige vlakke stuk in de omgeving! We keren terug naar het hotel en vragen of men ons geen gids kan bezorgen. Al snel vindt men een dame die ons wil begeleiden en vertrekken we opnieuw. Onderweg begint het enorm hard te regenen, zo hard dat het ter hoogte van de achterbank waar Stefan en ik op zitten binnen regent!

Doordat ook onze brilglazen beregend worden zien we veel te laat dat er vlakbij de auto een nandoe of Zuid-Amerikaanse struisvogel (de grootste loopvogel van Zuid-Amerika) loopt! Uiteindelijk komen we aan bij het

dorpje en pikken we een lokale gids op (na Brian en de dame is dat al de derde), dus nu zullen we zeker de locatie vinden! Na enkele kilometers is er echter een boom op de weg gevallen en moeten we te voet verder, nog 6 km... Het is al na 18 u als we uiteindelijk bij de locatie aankomen, maar de *Peperomia* is onvindbaar... Nu moeten we echter nog de ganse weg terug gaan en het wordt snel donker. De laatste kilometers over het pad en gladde rotsen tot onze auto aan de omgevallen boom zijn pikdonker omdat het maanlicht niet door de bomen schijnt. Mijn koplamp heb ik echter in de auto laten liggen omdat ik niet dacht dat we zo lang weg zouden wegblijven! Het is bijna middernacht als we terug in Concepcion aankomen en we kunnen nog terecht in het hotel van de orchideeënverzamelaar. Geen enkel restaurant is nog open en met een lege maag gaan we slapen.

's Morgens storten we ons dus uitgehongerd op het gelukkig uitgebreid ontbijtbuffet en beslissen we om de *Aristolochia rojasiana* in San José de Chiquitos helemaal links te laten liggen. We verliezen constant tijd door de slechte wegen en het lange zoeken naar onvindbare locaties. We maken rechtsomkeer en beginnen aan de lange reis naar de knolpeperomia-locaties in het zuiden van Bolivia. Terug in Santa Cruz rijden we bijna foutloos in de juiste richting en 's avonds logeren we in een primitief hotel waar we zowat de ganse nacht worden wakker gehouden door zogenaamde Braziliaanse pruimen die tijdens de elkaar opvolgende onweersbuien op ons golfplaten dak vallen... Buiten op het koertje houden de kippen zich ook niet stil en wanneer de onweersbuien eindelijk voorbij getrokken zijn begint een varken vlak voor onze deur te knorren!

's Anderendaags hebben we eindelijk terug wat geluk met onze *Peperomias* en verzamelen we in een indrukwekkende canyon verschillende soorten waaronder een plant die lijkt op *Peperomia pseudoumbilicata*. Verder zien we hier ook nog de vleesetende plant *Pinguicula* (Lentibulariaceae) en prachtige vlinders die op mineralen en zouten leven. Even verderop is het echter voorbij met ons geluk: op een steile helling zit een vrachtwagen vast in de modder en is een file van auto's en bussen ontstaan. Tot overmaat van ramp is onze benzine bijna op, maar gelukkig vinden we nog een huis waar we benzine uit een ton kunnen kopen. 's Avonds eten we in Villamontes in het departement Tarija in een Argentijns restaurant alwaar het vlees gebarbecued wordt op een vuur-

tje aangestoken met plastic flessen.

Na een nacht die veel rustiger is dan de vorige (hoewel het in Villamontes zelfs 's nachts bloedheet blijft) vertrekken we zonder ontbijt maar vol goede moed in de richting van Entre Rios. Al snel worden we echter met een nieuw probleem geconfronteerd: op de smalle weg in de bergen, met langs de ene kant een enorme afgrond naar een rivier en langs de andere kant een steile verticale rotswand, staan een vrachtwagen en een jeep met aanhangwagens tegenover elkaar. De respectievelijke chauffeurs zijn betrokken in een woordenwisseling omdat geen van hen wil uitwijken voor de andere. Volgens een ongeschreven wet is het in Boliviaïë echter de afspraak dat het voertuig dat aan het stijgen is (in dit geval de jeep) voorrang geeft aan het voertuig dat daalt. Stefan en ik stappen uit de auto en prospecteren de vegetatie verderop aan de kant van de weg. Ongeveer een uur later worden we ingehaald door de vrachtwagen en Brian die ons terug oppikt. Hij vertelt dat er niet lang nadat we vertrokken nog meer vrachtwagens achter hem in de file kwamen en deze chauffeurs hun collega van de eerste vrachtwagen steunden en allen samen de bestuurder van de jeep verplichtten om achteruit naar beneden te rijden totdat alle vrachtwagens konden passeren!

Na een ontbijt met brood, eieren en kaas treffen we in een bocht van de weg een prachtige *Peperomia* met grote bladeren en bloemgestellen aan. Het gaat vermoedelijk om *Peperomia hadrostachya*, een soort die tot nu toe enkel uit het noorden van Argentinië bekend is. Verder in de richting van Entre Rios krijgen we bijna drie keer een frontale botsing met een tegenligger op de steile bergweg. In het stadje aangekomen tanken we bij en rijden naar een volgende knolpeperomia-locatie. Na enkele kilometers nemen we echter een bijzonder sterke benzinegeur waar en blijkt dat het benzinepeil razendsnel zakt. We maken rechtsomkeer en rijden terug naar beneden. We geraken net tot aan de rand van de stad vooraleer de benzine op is: we verloren 60 liter op 10 km en nog verschillende dagen nadien ruikt alles naar benzine! Hoewel het zondag is vinden we na lang zoeken iemand die onze auto kan repareren. Ondertussen gaan we op zoek naar een hotel, maar het enige etablissement waar nog kamers vrij zijn is een eenvoudige herberg waar opnieuw arbeiders van een petroleumfirma wonen.

's Avonds raakt het lek gerepareerd en de volgende dag rijden we in de felle regen eerst naar Salinas iets ten zuiden van Entre Rios op zoek naar *P. armstrongii*, maar we vinden er geen enkele *Peperomia*. Op de weg naar Tarija blijkt dat deze nog vier uur lang is afgesloten ten gevolge van wegenwerken. Het regent maar een klein beetje en ik zie het niet echt zitten om de volgende vier uur in de auto door te brengen. Gewapend met al mijn inzamelmateriaal spreek ik af dat ik in de richting van Tarija begin te gaan, alle *Peperomias* die ik tegenkom inzamel en dat ik dan wel zie wanneer ze mij oppikken. Vol goede moed begin ik te stappen, maar al snel begint het veel harder te regenen. Maar ik wil niet opgeven en ben vast van plan om *Peperomias* in te zamelen! Ik ploeter door de wegenwerken en kom na een paar kilometer zowaar *P. galioides* tegen. De regenbui wordt echter almaar feller en daarbij steekt ook nog eens een harde wind op die het wandelen zowat onmogelijk maakt en met hangende pootjes keer ik terug naar de auto. Net op tijd zo blijkt, want terwijl Stefan en Brian wat aan het dommelen zijn, is het beginnen binnenregenen in de achterkant van de auto, natuurlijk net op onze persen waarin de herbariumspecimens aan het drogen zijn! In allerijl legen we de silicagel-emmers en vangen daarmee het water op.

Het is al ruim na 18 u als het verkeer terug op gang komt en na een paar honderd meter blijkt dat de weg nog altijd versperd is door vrachtwagens en bulldozers. Het is al bijna donker als we nog *P. peruviana* vinden: ongetwijfeld een van de laatste standplaatsen van deze soort in de buurt. De planten zijn volledig bestoft door het voorbijrijdende verkeer en enkele groeien zelfs onder lege PET-flessen en vuile plasticen zakken.

De volgende dagen gebruiken we Tarija als uitvalsbasis voor verschillende succesvolle trips in de bergen rondom de stad. We vinden een viertal verschillende knolpeperomias, waaronder vermoedelijk twee nieuwe soorten! We brengen tussendoor ook nog een halve dag door in de garage in de hoop de auto terug volledig te kunnen oplappen. Na drie dagen Tarija nemen we de Panamericana (hoofdweg doorheen verschillende Zuid-Amerikaanse landen die in Bolivia vaak niet geasfalteerd is) naar het noorden, in de richting van Sucre, de thuisbasis van Brian. Na verschillende *P. cyclaminoides*-locaties krijgen we echter opnieuw pech met de auto. In de steile bergen begeven de twee achterste remmen het en in het

volgende dorp heeft men niet de gepaste wisselstukken. Met enkel remmen op de twee voorste wielen rijden we verder. In Camargo gaan we op zoek naar een garage waar men de remmen wel kan vervangen...

In de bergen in de buurt van Camargo verzamelen we in verschillende populaties van *P. peruviana* en *P. cyclaminoides* maar Brian blijkt de afstand naar San Lucas, waar we die avond zullen overnachten, met meer dan drie uur te hebben onderschat. We rijden in het donker langs steile afgronden, raken de weg kwijt en passeren uiteindelijk in een dorp waar de enige hotelachtige infrastructuur vuile bedden en geen water heeft. Na de smerige toestanden die ik de voorbije weken al heb gezien, slaap ik nog liever in de auto, maar we beslissen verder te rijden. Even later worden we tegengehouden door een lokale boer die beweert de weg te weten. Maar al snel blijkt dat deze persoon iets te diep in het glas heeft gekeken en niet veel meer dan wat onverstaanbaar dronkemansgelul uitkraamt. De stank is niet te harden en is volledig identiek aan de (94%) alcohol die ik gebruik om de *Peperomia*-bloeiwijzen in te bewaren! We spreken nog een aantal personen aan maar die spreken enkel *Aymara* en kunnen ons dus ook niet verder helpen. Uiteindelijk is het al 22 u als we in San Lucas aankomen waar we gelukkig nog een straatstalletje vinden waarvan de eigenares ons een eenvoudig doch verrukkelijk diner van kip met worstjes, ei en frieten maakt!

Op weg naar Sucre krijgen we panne met de radiator van de auto en moeten we om de zoveel kilometer stoppen om water bij te gieten. De laatste kilometers in Sucre begeeft de motor het ook om de vijf minuten. Terwijl de auto een halve dag in de garage doorbrengt voor een allesomvattende reparatie maken we de planning op voor de laatste weken. Stefan zou een vliegtuigticket moeten kopen om van Sucre naar Santa Cruz te vliegen, maar ten gevolge van carnavalsfeesten is alles in Sucre gesloten en zullen we dus zelf naar Santa Cruz moeten rijden, meer dan 700 km terug naar het oosten!

De dagen nadien verlopen zonder noemenswaardige voorvallen met de auto en we vinden vele populaties van zowel *Peperomia* als *Aristolochia*. Onderweg stoppen we ook even in Tarabuco, een klein stadje met een kleurrijke markt, waar de lokale *Yampara*-indianen in traditionele klederdracht rondlopen. In het internetcafé van Zudañez, een stadje waar we eens overnachten, verkoopt men merkwaardig genoeg ook eieren en komen de be-

woners met hun bidons om water bij te vullen. Gedurende de ganse reis terug naar Santa Cruz is het carnaval: van de kleinste dorpjes tot de grotere steden loopt de helft van de bevolking dronken en slagen de talrijke luidruchtige hoempapa-fanfares er niet in om nog samenhangende muziek te produceren. Meestal beperken hun probeersels zich tot de eerste maten van een muziekstuk, en dit vaak de ganse nacht door. In de buurt van Zudañez worden we op een namiddag zelfs aangevallen door een aantal totaal dronken dorpsbewoners, die een persoon onder de auto duwen en daarna de auto te lijf gaan. Gelukkig gebeurt er niets ernstigs en vallen er geen gewonden. Onderweg moeten we ook voortdurend uitkijken voor kinderen die emmers ijskoud water door de openstaande vensters van voorbijrijdende auto's gooien of voor dorpsbewoners die met water gevulde ballonnen op de auto's kapot gooien!

Twee bewogen weken na de aankomst van Stefan in Santa Cruz komen we er terug aan. Deze keer is het niet aan het regenen en is het 's avonds rond 19 u nog steeds meer dan 40 °C! Vervolgens trek ik met Brian terug naar het zuiden naar Vallegrande, de stad waar Ernesto "Che" Guevara vermoord werd en vervolgens in de wasserij van het lokale hospitaal aan de wereldpers werd getoond. 's Avonds eten we er trouwens in een restaurant waar grote foto's van het lijk van Che aan de muur hangen. In Vallegrande zijn we o.a. op zoek naar de relatief zeldzame *Aristolochia andina*, bekend van drie locaties in dit gebied. Op de eerste locatie die zich vlakbij een tankstation bevindt, treffen we enkel *Aristolochia prostrata* aan, een algemene soort. De tweede locatie is onvindbaar en de derde plaats blijkt vlakbij het huis van de moeder van de plantkundige die de soort beschreef, te zijn! Ze is echter niet thuis en haar zoon woont in Santa Cruz...

Vanuit Vallegrande beginnen we nu terug te rijden in de richting van La Paz voor de laatste week van onze expeditie. Doordat er in Bolivia niet zoveel wegen zijn, nemen we gedeeltelijk dezelfde route als tijdens de heenreis. We passeren verschillende tankstations zonder benzine maar geraken nog net tot aan een volgende stad waar men nog voorraad heeft. Het zijn succesvolle dagen met talrijke collecties van verschillende knolpeperomias in prachtige adembenemende landschappen tot op bijna 4000 meter hoogte. Ik ben vooral onder de indruk van een enorme Bromeliaceae-soort, *Puya raimondii*, een plant die meer dan 10 meter hoog kan worden. Onderweg helpen we op vraag van een ongeruste moeder ook nog zoeken naar haar vermiste zoon

en zijn vriendin, die verdwenen met een grijze taxi. In de badkamer van een hotel in Aiquile richt ik opnieuw een vernieling aan: de kraan van de gootsteen draait namelijk in twee richtingen en bij een poging tot sluiten van de kraan wordt de druk zo hoog dat de kraan van de gootsteen vliegt. Dat is dus een douche zonder de douchekraan open te draaien en van het vershot trek ik de klink van de deur! Gevolg: gans het hotel tijdelijk zonder water en ik bijna opgesloten in de badkamer!

Bij aankomst in Villa Tunari, waar we enkele weken geleden ook al waren, zijn alle restaurants al gesloten. De eigenaar van het hotel heeft gelukkig nog oude sandwiches van het ontbijt liggen en we eten die met confituur om 23 u als diner! Tussen Villa Tunari en Cochabamba proberen we opnieuw de weg te vinden die parallel aan de hoofdweg loopt en waar talrijke *Peperomias* zouden moeten groeien. Deze keer hebben we meer geluk en we vinden al vrij snel *P. arifolia*! Tijdens een zware onweersbui vinden we, nadat we over een enorme landverschuiving op de weg zijn geklommen en de modder tot aan onze knieën komt, nog 5 andere *Peperomias* en 4 *Piper*-soorten! Onderweg naar Cochabamba krijgen we nog een platte band, maar na de vondsten van deze dag kan ons geluk niet meer stuk!

In Cochabamba logeren we uit angst dat ik nog een badkamer zou vernielen terug in een beter hotel. De volgende dag werk ik bijna de ganse tijd in het herbarium en wanneer ik in de late namiddag terug in het hotel kom is er in de buurt een betoging gaande. Ik vraag aan de receptie of deze betoging gevaarlijk zou kunnen zijn maar men stelt mij gerust: het gaat om ontevreden universiteitspersoneel. Ik bestel dus een lunch in een nabijgelegen restaurant en terwijl ik aan het eten ben wordt de betoging steeds luidruchtiger. Ik heb net betaald als er explosies weerklinken en de mensen in de ganse buurt in paniek weglopen. Ik zie ze in hun ogen wrijven en voel kort daarna ook mijn ogen vreselijk prikken. Traangas! Help! Maar het is te laat: met pijnlijke, tranende ogen loop ik hard weg en keer zo snel mogelijk terug naar het hotel. Voor de rest van de dag ga ik niet meer naar buiten.

De twee laatste dagen voor we naar La Paz terugkeren rijden we in de richting van Independencia voor verschillende knolpeperomias en een

aantal *Peperomias* die in zeer droge vegetatietypes voorkomen. In de Cerro Tunari vinden we op iets meer dan 4000 meter hoogte een knolpeperomia met zeer kleine blaadjes die ook *P. peruviana* blijkt te zijn. Het is hier koud en winderig, en we dalen via een gladde en modderige weg tot een hoogte van ongeveer 2000 meter terwijl het snel terug warmer wordt. We passeren verschillende kleine dorpjes maar al snel lijkt het dat we alleen zijn in het gebied. De weg waarop we rijden lijkt ook niet dikwijls gebruikt te worden want we treffen een afsluiting van takken aan die we eerst helemaal afbreken en na ons terug opbouwen. Even verderop krijgen we een platte band ten gevolge van *Acacia*-doornen op de weg. We verzamelen verschillende *Peperomias*, waaronder *P. stuebelii*, een bijna lianeuze *Peperomia* die tussen grote cactussen groeit. Op deze locatie zie ik ook een kleine vos.

Het plaatsen van afsluitingen op deze weg door de lokale bevolking om hun koeien en paarden in een beperkt gebied te houden blijkt populair te zijn want we treffen er één aan van *Acacia* in een bocht van de weg. Niet alleen de weg is erdoor versperd maar men plaatste er ook grote takken op de zijkant van de weg zodat het bijna onmogelijk is er door te geraken. We slepen enkele takken weg en ik klim langs de zijkant van de weg om aan de andere kant een touw te bevestigen zodat Brian een aantal grote takken kan wegslepen met de auto. Nadat we een opening hebben gemaakt die breed genoeg is voor de auto rijdt Brian stapvoets verder terwijl ik centimeter voor centimeter de grond net voor de wielen vrijmaak van doornen. Het spreekt voor zich dat we deze omheining niet opnieuw plaatsen! Even verderop zamelen we de 150^{ste} collectie van onze expeditie in, een bijzonder moment!

Onze vreugde wordt echter snel getemperd door een kleine aardverschuiving op de weg waar we na de aarde en stenen gedeeltelijk te hebben afgeschept zonder problemen kunnen overrijden, al hangen twee van de wielen enkele centimeters over de afgrond. Het is al aan het schemeren als we aan een nog grotere aardverschuiving van kleine rotsblokken en ondertussen hard geworden modder komen. Hier is minstens 10 meter van de weg versperd. Met de moed der wanhoop beginnen we grond af te scheppen en de ruimte tussen de grote rotsblokken op te vullen en enkele kleinere rotsblokken weg te rollen in de hoop een plat vlak te kunnen maken waar de auto over geraakt. Maar het wordt snel donker. We zijn

op een ganse dag rijden van Cochabamba, nergens in de buurt is er een hotel en we hebben ook niets meer om te eten. Het enige wat we nog hebben is een halve fles Coca-Cola en wat water.

Het rare is dat we geen mensen zien of horen maar dat ze er zeker moeten zijn, want ze maken afsluitingen voor hun dieren. Brian gelooft mij niet en blijft in de auto terwijl ik op zoek ga naar bewoning want aan de andere kant van de berg is er een zwak schijnsel zichtbaar. Misschien een dorpje of zelfs de stad Independencia waar we uiteindelijk willen geraken? Na bijna een uur stappen in het pikdonker is er nog altijd niets, alleen oneindig veel sterren, vuurvliegjes en ikzelf. Dan word ik bang en keer terug naar de auto. Brian zegt dat hij mijn koplamp kon zien oplichten terwijl ik aan het stappen was en dacht toen ik terugkeerde dat ik aan het fietsen was, zó snel wou ik terug in de auto zijn. We blijven in de auto slapen.

Om 6 u de volgende morgen is er een dikke mist die snel wordt opgelost door een prachtige zonsopgang. Met vernieuwde moed werken we nog een uur verder aan de weg alsof het onze dagelijkse job is, maar dan krijgt Brian schrik. Hij wil niet over de landverschuiving rijden en we keren terug. Eerst terug over de kleine aardverschuiving, dan terug hetzelfde liedje met de *Acacia*-afsluiting die sinds de dag voordien terug opgebouwd is en zelfs nog moeilijker uit elkaar te krijgen (zie je wel dat er mensen vlakbij waren!), vervolgens de afsluiting met de takken. Maar dan... we zijn ontzet als we vlak voorbij het eerste dorpje een enorm rotsblok op de weg zien liggen. Hier kunnen we niet voorbij, we zitten vast tussen twee landverschuivingen, wat nu? We keren terug naar het dorp en vinden enkele vrijwilligers die ons tegen betaling willen helpen. De rotsblok is een soort leisteen en al snel is het halve dorp bezig met er stukjes af te slaan. We hebben dan al meer dan een dag niet gegeten, maar in de lokale winkel blijkt men enkel een mierzoete limonade en wat koekjes te hebben, waarmee we zeker ons suikerniveau terug op peil krijgen. Na een paar uur kunnen we passeren en rijden we terug naar Cochabamba waar we 's avonds een gecombineerde lunch-diner-ontbijt-lunch-diner verorberen.

Op 14 februari tenslotte keren we na een uitgebreid ontbijt op de markt van Quillacollo terug naar La Paz waar we 's namiddags aankomen na

een avontuurlijke tocht van 8000 km en met 150 collecties. Onze collega's van het andere team komen dezelfde dag terug met 125 collecties. Op onze terugreis naar België verblijven we een ganse dag in Lima waar we al kennis maken met de botanici die ons zullen helpen bij de organisatie van onze volgende expeditie. De laatste reis in het kader van ons *Peperomia*-project gaat namelijk naar Peru, in januari-februari 2009. Maar hierover meer een volgende keer!

Met dank aan het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek-Vlaanderen (FWO), de Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG), de Vakgroep Biologie en de Onderzoeksgroep Zaadplanten, Universiteit Gent, voor de financiële ondersteuning van deze expeditie.

Aansluitend bij dit verslag kan vanaf 15 september tot eind oktober 2008 een fotoreportage bekeken worden op de volgende site:

<http://users.ugent.be/~msamain/>

TUINEN EN DUINEN IN WETTEREN (verslag)

4 mei 2008. Een warme, zonnige dag. 't Was ons gegund!
In enkele auto's reden we gezamenlijk naar een "onbekende verre" plek in Wetteren waar we opgewacht werden door onze gastheer Tom Maes. Stappend langs een lange "wegel" omringd door groen, struiken, weiden met plassen en grazende koeien snoven we al het goed bewaarde natuurland, met op het einde, het bosdomein met huis en vijver van een op en top man van behoud en zorg!

We zijn de eerste bezoekers die Tom Maes toelaat in zijn tuin die hij begon ruim tien jaar geleden. Het is een soort jungletuin met architecturale planten uit de hele wereld.
De inheemse planten zijn meestal zeldzaam in de natuur.

Voor de blauwe regen bij de woning was het ongeveer een week te vroeg.

Het vervallen bouwwerkje bij de ingang werd na een tiental jaren een steenachtige rotstuin met aangepaste begroeiing zoals Muizenoor (*Hieracium pilosella*), Schaafstro (*Equisetum hyemale*), Cyclamen (*C. neopolitanum*), ijzervaren... De rotstuin wordt overschaduwd door een prachtige *Acer griseum* met gladde stam en bruine schors die afschilfert.

De fotografen onder ons schoten naar hartelust kiekjes van de mooie hoekjes: van de vijver, een uniek biotoop met het kwakende, rondzwemmende en parende kikkervolkje, het bamboedomein, de rotstuin, zelfs in de sauna midden in 't groen konden we een kijkje nemen... kunstig, doordacht, natuurlijk.

We bewonderen: Japanse holpijp, verschillende soorten sleutelbloemen, Welriekende salomonszegel, Driebladcitrus (*Poncirus trifoliata*), een sierdruif uit Mantsjoerije, klimrozen, stekelige *Aralia* uit Amerika...

De verzameling bamboe is indrukwekkend. Na jaren inspanning kan men nu over kronkelwegeltjes lopen in een echt bamboebos. Er zijn vertegenwoordigers van de twee grote geslachten *Phyllostachys* en *Fargesia* en van de lage bamboestruiken of *Sasa*. De meeste soorten zijn afkomstig uit China en de Himalaya's maar ook uit Zuid-Amerika (*Chusquea*).

Merkwaardige bamboes: een Zwarte bamboe (*Ph. nigra*) een Reuzebamboe (*Ph. aurea*) wel 10 m hoog, een zig-zag bamboe.

Andere planten : Klein springzaad (*Impatiens parviflora*), Heelkruid (*Sanicula europaea*), Lenteklokje (*Leucojum vernum*), Longkruid (*Pulmonaria officinalis*), Wilde judaspenning (*Lunaria rediviva*) maar het zijn de hauwtjes van *L. annua* die zilverkleurig zijn, Leverbloem (*Hepatica nobilis*), Mansoor (*Asarum europaeum*). Verder nog enkele zeldzame soorten *Helleborus*.

Het aangelegde veen herbergt ondermeer de echte Veenbes of cranberry, (*Vaccinium oxycoccus*), Rijsbes (*Vaccinium uliginosum*) en Moerasrozemarijn (*Ledum palustre*).

Talrijke bomen en struiken. Opmerkelijk is *Cunninghamia lanceolata*, de Spiescypres.

Het meest merkwaardige is de verzameling van het geslacht *ARISAE-MA*. Tom heeft ze gevonden ondermeer in Japanse bossen in de omgeving van Osaka. Soms kan men de bollen kopen op gespecialiseerde beurzen maar ze zijn dan zeer duur, al gauw 20 euro en veel meer.

Het geslacht *Arisaema* behoort tot de de aronskelkfamilie. Het zijn planten met wortelstok of bollen die voorkomen in vochtige bossen, vooral in Japan en China maar ook in Canada. Ze groeien in ons klimaat dus best in de halfschaduw.

De bloeiwijze is zeer vreemd van vorm en de planten zijn meestal eenslachtig. Het schutblad is dikwijls buisvormig en heeft een soort vlag die afhangt. Na de bloei verschijnen er rode besvruchten. We bewonderen *A. sikokianum*, *A. griffithii*...

Verwondering, bewonderen en genieten, ogen te kort... luisteren naar de bijzondere uitleg van vroeger en het nu, de aanwinsten, het experimenteren, het lukken of af en toe eens vergissen...

De kruiken drank brachten verfrissing, iedere leste zijn dorst... om dan op weg te gaan naar het rivierenduinencomplex.

En Tom Maes gidst ons verder in het rivierenduinencomplex gelegen naast het provinciaal domein "den Blakken" (nu promotiecentrum van de Wetterse boomkwekers). Bij 'den Blakken' ligt het van oudsher bekend 'speelbos', ook "zandbergen" of soms "stuifduinen" genoemd. Het gebied, zo'n 4 ha groot werd in 2001 natuurreserveaat met de officiële benaming "Warandeduinen-Speelbos". Een deel is bestemd als speelbos voor de jeugd.

De bulten, de rivierduinen, zijn het gevolg van stuifzanden die ongeveer 10.000 jaar geleden uit de toen droge Scheldebedding opstoven en er zich op regelmatige afstanden verzamelden. Dergelijke stuifduinen vindt men nu nog terug langs de huidige oevers van de Schelde.

Door hun hoge ligging (St Amandsberg, Destelbergen, Uitbergen...)

werden ze reeds door de eerste bewoners ingenomen. Andere duinen waren begroeid met schrale bostypes en struwelen. Later werden ze dikwijls beplant met ondermeer naalddhout. Maar de duinen verdwenen geleidelijk door zandwinning, recreatie en vooral als gevolg van woninguitbreiding.

Het Agentschap Natuur en Bos van het Vlaamse Gewest beheert nu het duinencomplex te Wetteren. Het werkt samen met de gemeente om een deel van het gebied naar een meer oorspronkelijke toestand te brengen. Zo werd er bijvoorbeeld de Amerikaanse vogelkers systematisch handmatig geroid.

Vroeger, tot ongeveer 1945 werd nog regelmatig hout gekapt in zgn. hak-houtbosjes. Het wortelstelsel, de zgn. hakstoof die de jonge bomen levert, is dikwijls honderden jaren oud.

Wordt een boom gekapt of geknot dan blijft er een boomstronk of stomp met zijn wortelstelsel over, een zogenaamde boomstomp of stobbe. Bij de meeste bomen schieten hieruit nieuwe takken die uitwaaiëren tot een boomcluster. Verdwijnt de stobbe bijvoorbeeld onder stuifzand dan zien we de oorsprong van het cluster niet meer en de jonge nu haast rechte boomstammen staan minder dicht bij elkaar.

Bij het regelmatig kappen van de jonge bomen, lopen de stronken steeds opnieuw uit en de stobbe wordt geleidelijk breder.

Vóór de ontdekking en gebruik van fossiele brandstof, ongeveer twee eeuwen geleden, was hout praktische de enige brandstof. Hout was toen ook het best geschikte materiaal voor werktuigen en palen. Duurzame houtontginning werd mogelijk door regelmatige houtkap, om de 10 à 20 jaar, in hakhoutbosjes. In de Warandeduinen hebben de enkele overgebleven hakstobben of hakstoven van zomereik en beuk een omtrek van ruim 15 m en een geschatte leeftijd van ongeveer 500 jaar. Ze worden nu niet meer gekapt en om ze te beschermen, werden ze afgezet met een lage omheining.

Zand warmt vlug op in de zon. Als het regent spoelt los zand weg en water wordt er snel doorgelaten. Hoger gelegen kale zandige bodems zoals duinen zijn dus droog, heet en onstabiel. Het zure zandig terrein (aan de kust is het kalkhoudend zand) is een biotoop o.a. voor insecten en de vegetatie

die er zich langzaam hersteld, heeft typische kenmerken.

De planten zijn er meestal goed voorzien van rhizomen, met horizontale vertakkingen, om veel zand te kunnen vasthouden. Typisch is de Zandzegge (*Carex arenaria*) met een dikke rechte wortelstok. Het zegge ritst en naait het zand onder het oppervlak als het ware vast.

Om in de hitte zo weinig water te verdampen hebben er de planten meestal kleine blaadjes, dikwijls behaard of met een waslaag, of ze hebben een houtige of behaarde stengel.

De behaarde bladeren van Muizenoor vormen een bladrozet. Het schermt de grond af tegen uitdrogen en de stengel vormt uitlopers die een net vormt boven het zand.

Enkele planten die men nu vindt in het stuifduinencomplex: Rendiermos, Duinster, Buntgras, Biggenkruid, Vijfvingerkruid, Schapengras (*Festuca ovina*) met fijne opgerolde grassprietjes, Zandblauwtje (*Jasione montana*) houterige en behaarde stengels, Struikheide (*Calluna vulgaris*) met houterige stengels, Brem (*Sarothamnus scoparius*) met dikke waslaag, Paashaver (*Aira praecox*).

Als afsluiter werd het café-restaurant “De Noteloze Notelaar” bezocht en inderdaad de boom zonder noten en sterker, bijna nog geen bladeren!

De vlugge beslissers die er bij konden zijn gingen, alweer, veel kennis rijker, met de boslucht in de longen en de smaak van een lekkere notenpannenkoek met koffie in de mond huiswaarts.

Dank aan allen die ons zo’n
Namiddag lieten beleven

Walter

en

Annie

.....de straatmus was er op de valreep bij voor

"De Vierdaagse in Ierland"

29 mei-01 juni 2008

Het was een race tegen de tijd om te reserveren. Na nog geen week was de inschrijvingslijst volledig. Dat spreekt boekdelen!

De luchthaven van Zaventem was de ontmoetingsplaats. Bij het opstijgen vlogen wij boven het gecrashte vliegtuig van Kalitta Air dat effectief juist voor de spoorlijn en autostrade terecht kwam. Wie nog wat moe was werd door turbulentie in slaap gewiegd.

In Dublin stapten wij over op een luxe autocar. De moderne snufjes van airconditioning moesten we door onhandigheid van vorige passagiers wel afdekken met papier en plastic.

Zodra wij de autobaan verlieten kregen we reeds een typisch lichtglooiend landschap te zien met een wildgroei van gaspeldoorn, en met de percelen afgebakend waren door witbloeiende meidoornhagen; hier en daar stond een overblijfsel van een ruïne.

IERLAND, het land van de REGEN !!! Forget it! De weergoden waren met ons. Heel eventjes hebben wij de eerste avond een regenscherm moeten openen, en dan nog.

Met de zon reden wij naar de Ierse nationale stoeterij te Tully, Kildare. Doorheen de poort der vergetelheid wandelden wij de Japanse tuin binnen. Wie zin had om te filosoferen kon dat doen maar de aandacht ging vooral naar de beplanting. Via de poort der eeuwigheid werd onze wandeling verder gezet in de tuin van Sint Fiachra, beschermheilige van de hoveniers. Middenin de vijver zat op een eilandje de mediterende monnik met de aandacht gericht op zijn vinger. De landschapsarchitect was er aardig in geslaagd een geheimzinnige sfeer te creëren, door in het water willekeurig zwartgebrande afgekraakte boomstammen te plaatsen.

De volgende bestemming was Trim Castle, de grootste Normandische burcht gebouwd circa 1174, door film liefhebbers gekend omwille van de opnamen van Braveheart met Mel Gibson. Wij maakten een wandeling rond dit indrukwekkend gebouw met zijn imposante donjon. Het programma van de eerste dag werd gezellig afgesloten in het Knightsbrook hotel met een lekker avondmaal aan ronde tafels van acht in een mooie Victoriaanse eetzaal. De bediening was verzorgd. Na een leuke babbel waren wij blij ons te mogen terugtrekken in onze kamer met alle comfort.

De tweede dag reisden we na een uitgebreid Iers ontbijt verder naar Mount Stewart over een niet bestaande grens in een ander land: het U.K. Gezien het ochtendbezoek konden wij, zonder veel andere bezoekers, de verschillende tuinen (samen 120 ha) bewonderen. De omgeving geniet van een ongewoon subtropisch klimaat waardoor exotische bomen, heesters en planten goed gedijen. Tussen de stenen van de trap naar de tuin groeide massaal *Erigeron karwinskianum*. Het domein was onderverdeeld in o.a een Spaanse tuin met hoge boogvormige wanden in *Buxus* met mooie doorkijken in de "peace garden" waar de lievelingsdiertjes een laatste rustplaats kregen, een Britse gewoonte voor de "high society".

Het is onmogelijk te beschrijven wat wij allemaal ontdekten in dit plantenuniversum. Wel wou ik toch *Primulas* vermelden met zachte pasteltinten en met de bloemetjes die in 3 tot 4 kransjes boven elkaar staan. De Italiaanse tuin dateert van begin 1919. In de Mairi garden werd in 1846 de *Eucalyptus* boom geplant, die is nu 90 voet hoog. De oudste boom is een *Cordylina australis* (Cabbage Palm).

Het was heerlijk kuieren tussen al dat moois maar plicht roept, op 't programma stond in de namiddag een bezoek aan de Rowallane gardens. Hier kregen wij *Azalea*'s en *Rhododendrons* te zien hoger dan een huis, *Chaenomeles*, zeldzame bomen en talrijke Coniferen. De ommuurde tuin was een streling voor het oog. Er was ook nog een prachtige rotstuin.

De volgende halte was Castlewellan. Wandelend via een statig kasteel in grijze steen bereikten wij ook daar de ommuurde tuin. Zoals steeds was Paul (Prof. Goetghebeur) in de nabijheid om ons wegwijs te maken in zoveel variëteiten.

Newcastle was deze dag onze eindbestemming. Een pracht van een goed onderhouden heel groot Victoriaans hotel, een kuuroord, gelegen aan de kust in een baai. Sfeer was er alleszins. We werden er opgewacht door personeel in typisch uniform met hoge hoed. Dames in avondkledij (de tijd van toen!) kwamen naar een bruiloft. Na een goed gevulde dag deed het wel deugd ons te verfrissen. Het avondmaal was voorzien in een nabij gelegen restaurant met zicht op zee. Met een goed glas wijn, lekker eten, gezellige atmosfeer werd de dag afgerond. Wie nog niet voldoende gestapt had kon nog een avondwandeling maken langs de duinen.

Na een verkwikkende nacht kregen wij een uitstekend ontbijt in een typisch Victoriaanse eetzaal. Eigenlijk vertrokken wij daar met wat heimwee. Het was er zalig om te vertoeven. Een groepsfoto werd genomen en daar stond reeds onze "prima" chauffeur ons op te wachten om ons naar "Newgrange" te brengen. Gezien we voldoende tijd hadden was hij zo vriendelijk een ommetje te maken, weg van de autobaan, langs de kust. De uitkijktorens hebben er de vorm van een reuze griffel. Zoals getimed brachten busjes (max. 20 pers.) ons naar de graftombe Bru Na Boinne; het bouwwerk dateert van circa 3200 voor Chr. Het is onbegrijpelijk hoe onze voorouders zo iets hebben kunnen verwezenlijken. Fijn dat dit op het reisprogramma stond.

Ook een bezoek aan een stadstuin Dillon Garden in Dublin was voorzien. De ongelooflijk enthousiaste gastheer, met het witte hondje, vertelde ons in het salon de geschiedenis van hun eigendom, huis en tuin, in afwachting van de thuiskomst van zijn echtgenote-schrijfster Helen Dillon. Een rechthoekige middelgrote tuin was sierlijk aangelegd met middenin een langwerpige vijver en langs beide zijden kleurrijke borders, een stukje Andaloesië in Ierland. Het water van de vijver werd goed gebruikt om de planten te begieten gezien het uitzonderlijk zonnig weer. De dame gaf vriendelijk antwoord op alle vragen. Velen konden niet aan de verleiding weerstaan haar boek te kopen.

Wat deed het raar na al die uren in de natuur ineens de stad Dublin binnen te rijden in file. Wij stonden op uur want er was een geleide avondbustrip met Nederlandstalige gids. Pech! Bij onze aankomst aan het hotel was er juist nog een bus aangekomen. Het was een onvoorziene

overrompeling. Het gebruik van de lift was niet evident. Tot tweemaal toe gingen wij op en neer naar het tweede tot een hoffelijke heer zijn kaart in de lift stak en 't probleem was opgelost. Maar wat met zijn echtgenote "zonder" kaart? Ze vergezelde de volgende groep tot de 3de verdieping. Om het vijfde te bereiken nam ze de trap met eindbestemming... het DAK. Terug naar beneden eindigde haar expeditie in de garage. Na verschillende deuren uitgeprobeerd kwam ze eindelijk terug in de hall waar ze haar man ontmoette die intussen al een zoekfunctie ingeschakeld had. Iedereen was op post voor het eten, en maar wachten voor de bediening... ! Het diner bleef uiteindelijk beperkt tot voorgerecht en hoofdschotel om toch nog de stad te kunnen bezichtigen. Na een goede nachtrust in nette kamers (de vorige twee dagen waren we enorm verwend geweest) stond uiteindelijk het bezoek aan Powerscourt Garden op 't programma. Weg van alle drukte konden wij als vroege vogels met volle teugen genieten van de mooie omgeving. Waren wij in Versailles, Schönbrunn of Schateringen of ergens in Ierland? Rustig konden wij alles observeren. Van op een toren (met lift... wie had ons die blauwe bloemetjes wijs gemaakt?) hadden wij prachtig zicht over het domein. De Japanse tuin gelegen in een dal was uniek. Opvallend was een wand van heel fijn groen "slaapkamergeluk" (Hilde houdt hier niet van want ze vindt het overal!). Via een grot wandelden wij naar de begraafplaats van de lievelingsdiertjes... zelfs van een koe. Het grafsteentje vermeldde het aantal liters melk dat ze produceerde, het aantal kalveren, enz. Iemand van de groep merkte op dat er zo weinig labels geplaatst werden. Een arendsoog ontdekte er één met als vermelding: 'Oak'!

't Was verdorie een klein jong aangeplant eikje. Dat komt ervan in onze Gentse plantentuin verwend te worden met zoveel Nederlandstalige en Latijnse benamingen. Het is onmogelijk de pracht en praal hier te beschrijven. Ons laatste middagmaal konden wij gebruiken op het terras. Heerlijk!

Als afsluiter kregen wij nog Mount Usher (Ashford). Er was een massa bezoekers. In deze tuin loopt een rivier die een aparte charme geeft. Ditmaal stonden wij onverbiddelijk op uur om tijdig de luchthaven te bereiken. Zoals steeds verliep alles vlot, wij discussiëren niet over 20 minuten vertraging van onze vlucht. De groepssfeer was zo fantastisch dat wij niet bewust waren van het feit, éénmaal in het vliegtuig, dat wij overal verspreid zaten. Bij aankomst was het een rush om de trein naar

huis te nemen, geen tijd meer voor afscheid... een volgende ontmoeting zal terug bij de VRIENDEN van de PLANTENTUIN zijn.

Hilde en Karel, jullie hebben ons nogal wat aangeboden: "Het van Het". Bedankt vanwege de ganse groep. Mogen wij ervan dromen dat jullie al terug iets in petto hebben voor volgend jaar???

(met dank aan de velen die hielpen bij het opmaken van dit verslag)

Proeverij Bijbelse Planten

Hilde Mortier

Op 21 juli was er naar aanleiding van een themawandeling in de Plantentuin een proeverij van hapjes uit de tijd van de Bijbel. Ondanks het feit dat er voor 40 proevers was voorbereid werden nog vele belangstellenden teleurgesteld.

Zoals beloofd volgen de recepten.

Rozen-Appelsalade

Ingrediënten:

5 grote zure appels, sap van 1 citroen, 4 eetlepels honing, rozenwater of rozensiroop, muntblaadjes.

Bereiding:

Rasp de ongeschildte appels. Voeg het rozenwater, het citroensap en de honing toe. Laat het geheel door en door koud worden. Garneer de salade met de munt en serveer hem op een bedje van citroenfris.

Citroenfris: Laat 225 g suiker smelten in een halve liter water, koudweg zonder vuur. Rasp er de schil van 1, en knijp er het sap van 3 citroenen bij.

Klop 2 eiwitten tot bonkig schuim en doe het bij het mengsel. Laat opstijven in een sorbetière.

Zoete gierstballetjes

In de oudheid, toen er nog vrijwel geen vorken of lepels waren, serveerde men toetjes of tussendoortjes het liefst in de vorm van lekkere snoepjes als deze balletjes, die je met je vingers kon eten. De kinderen van Israël wasten hun handen voor het bidden en baden altijd voor het eten.

350 g gehakt gedroogd fruit (rozijnen, vijgen, abrikozen, dadels), 250 g gekookte gierst, 125 g gehakte walnoten, 125 g gehakte of gemalen amandelen

Als het gedroogde fruit heel erg droog is, laat het dan eerst een uurtje in kokend water weken. Meng het gehakte fruit (varieer de proporties naar smaak), de gekookte gierst en de walnoten door elkaar tot een kleverige massa. Vorm er balletjes met een doorsnee van ongeveer 2,5 cm van. Maak de balletjes tussen de handpalmen mooi glad en rond. Wentel de balletjes door de gehakte of gemalen amandelen. Zet de balletjes in de koelkast.

Dit recept is genoeg voor ongeveer 32 kleine balletjes. Het is gemakkelijk en leuk om met kinderen te maken.

Gevulde druivenbladeren

Ingrediënten:

3 eetlepels courgette kaassaus, verse geitenkaas, 1 eetlepel gehakte basilicum, 1 eetlepel gehakte munt, 30 gestoomde en gemarineerde druivenbladeren

Voor de courgette kaassaus: 1 sjalot, 2 courgetten in schijfjes gesneden, 3 eetlepels olijfolie, 1½ dl water, 2 eetlepels pesto, 150 g gemalen kaas, 15 halve okkernoten, ½ blokje groentenbouillon

De sjalot glazig fruiten in de olijfolie, de courgetten toevoegen en 3 min. roerbakken. Water en blokje bouillon toevoegen. 5 min. laten koken. Dit mengsel in de mixer mengen met de noten, de gemalen kaas en de pesto.

Meng de geitenkaas met 3 eetlepels courgettesaus en de kruiden. Neem een druivenblad, leg hierop een eetlepel vulling in het midden, en maak er een pakje van. Laat ongeveer 12 u opstijven in de koelkast.

Dadel-notenbrood

Dit oude recept is rijk aan voedingsstoffen en vocht. Er hoeft dus geen melk of ei aan toegevoegd te worden.

500 g zuurdesem-sponsdeeg, 1 kg volkoren tarwemeel, 600 ml warm water, 500 g in stukjes gesneden gedroogde dadels, 1 theelepel zout, 2 eetlepels dadelsiroop of honing, 4 eetlepels plantaardige olie, 50-125 g gehakte walnoten

Meng alle ingrediënten goed door het sponsdeeg. Leg het deeg op een met meel bestoven werkvlak en kneed het 10 minuten. Voeg zonodig meer meel en water toe om de juiste samenstelling te krijgen. Vorm twee broden van het deeg en leg die in ingevette bakvormen. Laat de broden afgedekt op een warme plaats 2 tot 3 uur rijzen. Snijd de bovenkant in met een mes en bestrijk de broden met water. Bak de broden in een matig hete oven (190 °C) in een uur gaar. Bestrijk de broden tijdens het bakken een- tot tweemaal met water om het vocht te behouden. Laat de broden nog 10 minuten in de vorm afkoelen.

Net als de meeste zuurdesem-broden smaakt dit brood een dag of twee na het bakken nog beter. Dadel-notenbrood, een milde witte kaas, olijven en muntthee vormen een perfecte lichte lunch.

P.S.

- Dadels kunnen vervangen worden door rozijnen.
- Bij deze hoeveelheden voeg ik 2 afgestreken eetlepels gedroogde gist. Zo rijst het brood iets gemakkelijker.



Floraula

- is een initiatief van de Plantentuin UGent
- organiseert naar aanleiding van de Floraliën 2010 in de Aula UGent een tentoonstelling van botanische juweeltjes in het bezit van particulieren of niet-commerciële organisaties
- wordt gedragen door een werkgroep van enthousiaste vrijwilligers

Zoekt ter versterking van haar team

een vrijwilliger: **Webmaster**

Profiel

- heeft enige ervaring in het ontwikkelen van een website
- kan pro-actief in een team meewerken
- is bereid een beetje vrije tijd aan het project te besteden

Wij bieden

- een actieve deelname aan een uniek project
- mogelijkheid tot eigen creatieve inbreng
- een grote appreciatie als bezoldiging

Sollicitatie

Je stuurt een gemotiveerde kandidatuur naar het secretariaat:
Floraula, Leiepark 7, 9051 Gent of <floraula@aol.be>

Lidgeld 2008 (geldig voor een gezin)

Gewoon lid	11 euro
Beschermend lid	15 euro
Steunend lid	25 euro

Te betalen op rekening 001-1192154-03 van de Vrienden van de Plantentuin Gent, p/a Willy Maststraat 51 9032 Wondelgem, met als vermelding "lidgeld 2008" en "naam van het lid".

Wil a.u.b. de naam en het adres van het lid vermelden, indien deze verschillend is van de betalende persoon. Beste dank.

Meerjarig lidmaatschap

Een meerjarig lidmaatschap is mogelijk (inflatie-bestendig!) onder de voorwaarden hieronder beschreven (warm aanbevolen)

Gewoon lid, 5 jaar	50 euro
Beschermend lid, 5 jaar	75 euro
Steunend lid, 5 jaar	125 euro

Het lidmaatschap geldt voor een periode van 1 januari tot 31 december of 1 juli tot 30 juni

Lidmaatschap voor het leven (vanaf 50 jaar)

Gewoon lid voor het leven	200 euro
Beschermend lid voor het leven	350 euro
Steunend lid voor het leven	550 euro

Men kan ook lid worden door aankoop van het boek 'Planten-Odysee', inclusief een waardebon voor lidmaatschap, aan de prijs van 20 euro (+ 4 euro verzendingskosten). Dit bedrag kan overgeschreven worden op rekening 001-1192154-03 van Vrienden Plantentuin met vermelding 'Planten-Odysee'.

DE VRIENDEN VAN DE PLANTENTUIN GENT

Driemaandelijks tijdschrift
Jaargang 27 - Nummer 3 - september 2008
ISSN 0777- 8821

Redactie en lay-out

Redacteur: Paul Goetghebeur. Coördinator: Karel Reusens

Aan de samenstelling van dit nummer hebben meegewerkt: Gilberte Comhaire-Neyt, Annie Debacker, Paul Goetghebeur, Hilde Mortier, Marie-Stéphanie Samain, Straatmus, Walter Van Loock

Onze welgemeende dank gaat ook uit naar: alle vrijwillige medewerkers die zorgden voor plooi-, kleef-, en transport-activiteiten, die het verschijnen van het vorige nummer mogelijk hebben gemaakt.

© De Vrienden van de Plantentuin Gent, 2008

Overname van artikels is alleen mogelijk ná schriftelijke toestemming van de redacteur

Digital Print Center

Brussels - Ghent



SPECIALIST IN GROTE VOLUMES

Elke soort van afwerking
Snel en verzorgd werk
Kopieën van hoogstaande kwaliteit

Digitaal:



- Kleurenkopieën & prints tot A0
- Kopieën in zwart/wit
- Planafdruk tot A0 in kleur

Hundelgemsesteenweg 7
9050 Ledeberg - Gent
Tel. 09 245 02 25
Fax 09 245 03 35
info@atlascopy.be
printing@atlascopy.be

www.atlascopy.be





Hubo

V o o r e l k e d o e - h e t - z e l v e r

Otteigemsesteenweg 248 9000 Gent TEL 09/222.26.63

Hundelgemsesteenweg 25 9820 Merelbeke TEL 09/230.46.16

Industrieaan 5 9620 Zottegem TEL 09/361.81.92



Driemaandelijks tijdschrift
Jaargang 27 - nr.3 - september 2008
ISSN 0777 - 8821
afgiftekantoor GENT 1

v.u. Paul Goetghebeur
K.L. Ledeganckstraat 35
9000 Gent

België - Belgique	
P.B.	
3/6124	9000

Erkenningsnummer P608176
